

Medisinerrekrutt 1954
og
den senere
militærtjeneste

av
overlæge Aksel Ongre

Utgitt av
Sanitetsinspektøren for Sjøforsvaret

Bergen, 2000

Sjøforsvarets Skriftserie nr 2.
©2000 Sanitetsinspektøren for Sjøforsvaret, Bergen
ISBN 82-995490-1-90

Trykk: KNM Tordenskjolds trykkeri
Opplag: 100

Utgiver: Sanitetsinspektøren for Sjøforsvaret,
Box 41 Haakonsværn K-16, 5886 Bergen.
Tlf: 55504893. Fax: 55504890.
E-post: saninsp.sjo@marinsp.mil.no

Tidligere i denne serien er utgitt:
Orlogskaptein Knut Solberg. 2000. Fra min tjeneste i Sjøforsvaret Sanitet. ISBN 82-995490-00

Forord

Løytnant Aksel Ongre (1934) startet sin karriere i Sjøforsvaret med rekruttskole i 1954. På denne tiden gjennomførte medisinerstudenter som skulle avtjene sin verneplikt i Sjøforsvaret hele sin utdanning i forsvarsgrenen. I tre sommerferieer i studietiden ble studentene innkalt til rekruttskole på Madlamoen, sjøtjeneste som utskrevne dekksmenn på jager / fregatt og offiserskurs på Sjøkrigsskolen. Dr Ongre gjennomførte denne utdanning den gang Sjøkrigsskolen befant seg i Oslo. Siden 1977 har Hærens Sanitet stått for rekruttskole og offiserskurs.

På oppfordring skrev Dr Ongre en beretning om sin tjeneste i saniteten i Sjøforsvaret. Han gir en interessant beskrivelse av tjenesten i denne perioden.

Jeg vil takke Dr Ongre for sin beretning som gir oss et innblikk i denne perioden. Fotografiene er velvillig utlånt fra forfatteren.

Jeg har tilføyet en kort biografi til slutt.

Kommandør Jan Sommerfelt Pettersen

jan.sommerfelt.pettersen@isf.uib.no

Bergen, 24. januar 2000

Medisinerrekrutt 1954 og den senere militærtjeneste

av

overlæge Aksel Ongre

Høsten 1953 begynte jeg å studere medisin uten å ha avtjent verneplikten. Da marinen ønsket ti studenter, meldte jeg min interesse og ble antatt. Normalt fargesyn var et absolutt krav. Tjenestens varighet var den gang 18 måneder.

Rekruttskole

Rekruttskole for medisinerere ble holdt på Madlamoen (senere KNM Harald Haarfagre) mellom to ordinære rekruttskoler i tiden 1. juni til 1. juli 1954. Det ble gitt elementær militær opplæring.

Figure 1 Medisinere på rekruttskole.

Dagene ble fylt med **Håndbok for menige i Marinen**, våpeninstruksjon og skyting, marsjering og eksersis av forskjellig slag, fysisk trening inkludert litt roing,- og mye vaktjeneste. Troppsjef var utskrevet kvm Ragnar Asbjørnsen, senere kjent som sangeren Ray Adams. Han hadde det neppe helt lett med underordnede som må kunne beskrives som individualister med sterke personlige meninger og lite utviklet sans for militær disiplin.

Vi var innkvartert i en gammel, slitt og spartansk utstyrt brakke. I den ene enden var det nylig blitt innredet vaskerom, men vi hadde bare kaldt vann og hygienen ble litt mangelfull i begynnelsen. Strøm var ikke påsatt varmtvannsberederen. Da vi klaget, fikk vi vite hvor heldige vi var som slapp å hente vann ved en vannpost utenfor brakka, slik man måtte tidligere. Imidlertid hadde marinen håvet inn til rekruttjeneste en noe vidløftig kar som ble plassert hos oss i påvente av neste ordinære rekruttskole. Det tok ham bare få minutter å koble strøm til berederen, uten våre overordnedes vitende. Systemet fungerte og han fikk æresnavnet Tordenskjold.

Ved landlov bar det til Stavanger der marinegaster var lite velansett blant byens unge piker. Bød man opp til dans i Bjerkstedparken, ble man som regel avvist med "*e' dansa ikkje me' gasta*". Den som da ønsket å døyve skuffelsen med alkohol, måtte tære på kapitalreserver. En halv liter eksport øl kostet tre kroner, daglønnen var en krone. Likevel klarte en av kollegene å spare 30 kr under rekruttskolen.

Av enkeltepisoder husker jeg godt en inspeksjon på rommet. Asbjørnsen hadde en rekke kritiske

Figure 2 Roing

bemerkninger til min skaporden. Da var det at en amerikansk admiral med frue, følge og norsk ledsagelse kom uanmeldt og uventet inn i rommet. Fruen oppdaget mitt åpne skap og ville vite hvem som holdt så god orden. Det vanket også ros fra admiralen. Flere av oss røykte den gang. Asbjørnsen ble forklart at gode relasjoner til de underordnede bare kunne opprettholdes ved at han spanderte en eske rulletobakk. Ved utskei ble vi overlevert en eske Asbjørnsens Eventyrblanding, fint snitt, med tilhørende sigarettpapir.

Mange år senere besøkte jeg leiren som var blitt stillet til disposisjon for et skolekorpsstevne da Sola-korpset feiret 25-års jubileum. Jeg kjente meg knapt igjen slik bebyggelsen hadde vokset rundt og tett inntil leiren. Innenfor ble vi innkvartert i etter min mening flotte kaserner. Men den sure, fuktige og kalde vinden var den samme.

Figure 3 Søndag

Sjøtjeneste

Sommeren 1956 var det sjøtjeneste på KNM “Tromsø” som utskrevet dekksmann fra 2. juli til 18. august. Værmessig var det en god sommer. Vår egen kyst fikk vi se fra Oslo til Loppa med anløp av Tvedestrand, Harstad, Tromsø og Oslo. Som menige bodde vi på banjer og lå i hengekøyer. Vi deltok i skipsarbeider og forskjellige øvelser, var utkikk, rorgjenger og bøyevakt i sjøen og fikk et godt innblikk i de meniges forhold ombord. En av oss som var oppasser i kvartermestermessen som lå akterut og under dekk, glemte på en godværsdag med stille sjø å lukke ventilen under mann-overbord-øvelse. Skipet som dreiet med roret hardt styrbord og full fart beordret i maskinen, krenget så kraftig at ventilen kom under vann og Rasmus inn i pantryet. Hendelsen avstedkom en del høylydte eder, men fikk ingen videre konsekvenser bortsett fra å tørke opp.

Sjøtjenesten ble avsluttet med tokt til Leningrad som den sommeren for første gang etter krigen hadde flåtebesøk fra flere vestlige land. KNM “Tromsø” inngikk i en norsk eskadre med KNM “Oslo” som flaggskip. Under klargjøringen i Horten ble noen få av mannskapet, såkalte troublemakers og enkelte refsete, sendt i land. I Leningrad fortøyet vi i bøye på Neva relativt nært Vinterpalasset, Admiralitetet og panserkrysseren “Aurora”, for å nevne noen kjente navn.

Underveis hadde en medseilende tolk hold et elementært kurs i russisk. De fleste som gikk i land kunne si: et glass øl, jeg elsker deg og hvor er den norske eskadren. Gjestfriheten var stor. Enkelte ble invitert til trangbodde russiske hjem. Det ble sagt at den viktigste forskjell fra livet på banjeren var faste køyer. Selv var jeg fallreps-gast første kvelden og tok imot flere som hadde nydt for meget av gjestfriheten og måtte assisteres ved ombordstigningen. For disse ble det landlovsnekt under resten av oppholdet. Det var sommer og det var naturlig å gå på land i hvite bluser. Men alle skulle ta på oss og blusene ble så skitne at det ble tillatt å bruke de vanlige, men atskillig varmere blå, på landlov.

Det kan fortelles mange episoder fra toktet, men jeg skal heller minne om en hendelse som i noen grad kastet skygge over oppholdet. Den 26. juli hadde Nasser nasjonalisert Suezkanalen. En konflikt var under oppseiling. Stormaktene raslet med sablene. Det følte strategisk ubekvem å ligge innesperret på Neva hos NATOs potensielle hovedfiende, med mindre man ville åpne ild mot Vinterpalasset. Men vi kom vel hjem og igang med studiene lenge før Suezkrisen toppet seg med krigen som startet ultimo oktober.

Figure 4 Forfatteren i dykkerdrakt

Offiserskurs

Sommeren 1958 var det offiserskurs, denne gang sammen med tannlege- og teologistudenter. Sjøkrigsskolen holdt ennå til i Vogtsgate i Oslo, men de som ønsket det kunne bo på studenthybelen eller hjemme. Noen av medisinerne var ikke særlig motiverte for militærtjeneste denne sommeren. Man var kommet så langt i studiet at man kunne få kandidatvikariat i sykehus, hvilket betydde både penger og praktisk erfaring. Dessuten ville vi ikke bli innkalt til tjeneste som leger før sommeren 1961 etter turnustjenesten. Kurset kom for tidlig. Mye av det man lærte ville bli glemt før man skulle anvende det i praksis. Dykkermedisin var et sentralt fag med gode lærere. Vi fikk prøve både hjelmdykking, froskemannsutstyr og opphold i trykkammer inkludert transportabelt. Free escape tank hadde man ikke den gang. Lingeoffiseren og den kjente motstandsmannen Holt-Larsen instruerte i pistolskyting. Han skapte en uvanlig god kontakt som vi satte stor pris på.

Vi holdt ikke bare til i Oslo og vi var heller ikke bare snille gutter. På Marineholmen i Bergen var det for eksempel en av aspirantene som etter lunch slappet av i admiralens hengekøye. Imidlertid var det vår inspeksjonsoffiser som fikk tilsnakk. Hans videre irettesettelse nedover ble knapt tatt til etterretning.

Denne sommeren var det økende uro i Midt-Østen. Statskupp i Irak førte til landsettelse av amerikanske marinesoldater i Libanon og

Figure 5 ABCD-øvelse. Senere stabslæge for Sjøforsvaret, Jacob Klafstad, er nummer fire fra venstre

britene invaderte Jordan på oppfordring av landets regjering. I Egypt støttet Nasser seg til Sovjetunionen. Man fikk inntrykk av en konflikt på stormaktsnivå med stedfortredende lokale aktører. En weekend ble det beordret skjerpet beredskap i NATO. Alle permisjoner ble inndratt og de som ikke hadde kommet seg ut fra skolen ved utskei lørdag kl. 1300 ble landlovsnektet. Vi som hadde sluppet unna, fikk en fin helg i deilig sommervær. Lørdagsfri var den gang ikke oppfunnet. Kurset ble avsluttet med en hyggelig fest og vi skiltes fra inspeksjonsoffiseren i beste fordragelighet med alle “konflikter” bilagt.

Lege og løytnant (san)

Etter turnustjenesten ble det militærtjeneste som lege og løytnant. For min del, nå ektemann og far og uten fast bopel, ble tjenesten mer variert enn ønskelig. Det ble tjeneste på land i Harstad og Horten og ombord på KNM “Tromsø” med work-up og senere KNM “Haakon VII” med Middelhavstokt. Tjenesten bød ikke på de store medisinske utfordringer og heldigvis heller ikke store skader. Men to ganger opplevde jeg under landtjeneste at det ble oppdaget tuberkulose, og en gang et mistenkt tilfelle på forbanjeren på KNM “Tromsø”.

Miljøundersøkelser viste at det heldigvis bare dreiet seg om enkelttilfeller. I Horten deltok jeg som stasjonslege i den militære legenemd. Jeg husker fra denne et tilfelle der en ellers kjekk gutt på et av fartøyene ble fritatt for sjøtjeste på grunn av hydrofobi.

Figure 6 Skipslegen (forfatteren) overføres fra KNM “Tromsø” til KNM “Haugesund”.

Noen refleksjoner

Så lenge etter oppleves militærtjenesten som en hyggelig del av ungdomstiden og den første del av det profesjonelle liv. Rekruttskolen og sjøtjenesten som menig kom på riktig tid og hadde passe varighet. Jeg tror alle trivdes om bord. Offiserskurset kom avgjort for tidlig i relasjon til den resterende del av tjenesten. Så vidt jeg forstår er opplegget for militærtjenesten anderledes nå, men er det bedre?

Som lege ble jeg kjent med en rekke hyggelige offiserer hvorav noen har nådd helt til topps. Mange av befalet hadde deltatt ute under krigen og utmerket seg. Ordensbånd på brystet var en påskjønnelse for tjenester for fedrelandet under krig.

Biografi

Aksel Ongre. (1934)

1961 Utskrevet løytnant.

1959 Cand med. 1977 Spesialist i radiologi. 1972-1982 Overlæge, Aust-Agder Sentralsykehus. 1982-1991 Avdelingsoverlæge, Aust-Agder Sentralsykehus. 1986-1987 Consultant radiologist, King Abdul Aziz Military Hospital, Tabuk, Saudi Arabia. 1991 Overlæge, Aust-Agder Sentralsykehus.

Sanitetsinspektøren for Sjøforsvaret

Dagens Sanitetsinspektorat ble opprettet i 1994 og har i dag har fire stillinger.

Kort historikk

Den eldste skriftlige kilde som viser at det var kirurger tilknyttet den dansk-norske fellesflåte er fra 1493.

Den første faste kirurg ved Sjøforsvarets hovedbase var Bastian Stub som ble utnevnt til Frederik II's livkirurg og bartskjær på Bremerholm i 1559. Nicolai Boye (1615-1690) ble i 1678 den første overkirurg i Sjøforsvaret. Dr. Ambrosius Rhodius (1605-1691) ble i 1636 Sjøforsvarets første medicus og således den første universitetsutdannede medisiner som ble fast tilsatt. Fra 1712 ble Hieronymus Laub (1684-1753) ansatt som admiralitetsmedicus.

Marinens Sanitet ble opprettet som egen organisasjon ved kongelig resolusjon av 10. april 1826. Siden 1814 har det vært 19 sanitetssjefer i Sjøforsvaret.

Oppgaver

Sanitetsinspektøren for Sjøforsvaret skal

- på vegne av Generalinspektøren for Sjøforsvaret ivareta ledelse og tilsyn med sanitetstjenesten i Sjøforsvaret
- være Generalinspektøren for Sjøforsvarets rådgiver i sanitetsspørsmål, herunder rådgiver i saker som angår personell, utdanning, organisasjon, utrustning og øvelser
 - være det faglige bindeledd mellom Sjøforsvaret og Forsvarets Overkommando/Sanitetsstaben
- innenfor sanitetsfagsområdene i Sjøforsvaret, herunder Navalmedisin, være rådgiver for øvrige avdelinger i Forsvaret.

Stasjon

Sanitetsinspektoratet har stasjon på Haakonsværn Orlogsstasjon utenfor Bergen. Inspektoratet er plassert på Korvetten sammen med Marineinspektøren, Kystartilleriinspektøren og Stabspresten for Sjøforsvaret.

Adresse

Sanitetsinspektøren for Sjøforsvaret, Box 41 Haakonsværn K-16, 5886 Bergen. Tlf: 5550 4893.

Fax: 5550 4890. E-post: saninsp.sjo@marinsp.mil.no

ISBN 82-995490-1-90